

Μεταβατικό πρόγραμμα και θεσμικές αλλαγές στο κράτος;¹

Δημήτρης Καλτσώνης

αν. καθηγητής θεωρίας κράτους και δικαίου

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Εισήγηση στο τριήμερο του Μαρξιστικού Χώρου Μελέτης (MAXΩME), *Προϋποθέσεις υπέρβασης της λιτότητας και της επιτροπείας*, 12-14/1/2018

A. Η κρίση έδειξε ξεκάθαρα ότι η δημοκρατία στη χώρα μας είναι μια δημοκρατία – βιτρίνα. Ελέγχεται από μια οικονομική ολιγαρχία η οποία διαπλέεται στενά με την κυρίαρχη πολιτική ελίτ. Η διεύρυνση και ουσιαστικοποίηση της δημοκρατίας αποτελεί όρο χωρίς τον οποίο δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν και να σταθεροποιηθούν κοινωνικές αλλαγές στη λογική του δραστικού περιορισμού της κοινωνικής ανισότητας και αδικίας. Η ριζική αναδιανομή κοινωνικού πλούτου σε όφελος των ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων μπορεί να εμπεδωθεί μακροπρόθεσμα μόνο αν αποτελεί προϊόν της λαϊκής δημοκρατικής συμμετοχής.

Χωρίς εμβάθυνση και ουσιαστικοποίηση της δημοκρατίας, δεν θα μπορέσει ο λαός να υπερασπιστεί τις όποιες κατακτήσεις του, που κινδυνεύουν από τη βίαιη αντίδραση της μονοπωλιακής ολιγαρχίας, εγχώριας και ξένης. Κλασικό παράδειγμα είναι η κυβέρνηση Αλιέντε στη Χιλή. Εθνικοποίησε μια σειρά επιχειρήσεις στρατηγικής σημασίας, βελτίωσε το βιοτικό επίπεδο του λαού. Δεν κατάφερε όλα αυτά όμως να τα υπερασπιστεί. Μπροστά στο πραξικόπημα που πραγματοποίησε η ολιγαρχία με τη βοήθεια των ΗΠΑ βρέθηκε ανοχύρωτη. Παρά το γεγονός ότι περιλαμβανόταν στο πρόγραμμά της, δεν είχε προβεί στις αναγκαίες τομές στο κράτος και στο πολιτικό σύστημα που θα της επέτρεπαν, αν όχι να αποτρέψει το πραξικόπημα, τουλάχιστον να το αντιμετωπίσει με επιτυχία χάρη στην οργανωμένη λαϊκή συμβολή².

B. Οι δημοκρατικές αλλαγές πρέπει να ξεπερνούν ένα ελάχιστο όριο. Διαφορετικά θα είναι ανώδυνες, αφομοιώσιμες από το σύστημα και τελικά αναποτελεσματικές. Μια δημοκρατική τομή δεν μπορεί παρά να σημαίνει την απαλλαγή της χώρας μας όχι μόνο από την επιτροπεία της τρόικας αλλά και την απελευθέρωση από τα δεσμά της ΕΕ. Μην ξεχνάμε ότι ήδη πριν από την κρίση, το 80% περίπου των νόμων που ψηφίζονταν στη Βουλή αποτελούσαν υλοποίηση των επιταγών και κατευθύνσεων της ΕΕ και μάλιστα στους πιο κρίσιμους τομείς: στη βιομηχανική πολιτική, στην αγροτική πολιτική, στην εκπαιδευτική πολιτική, στην πολιτική της έρευνας κλπ.

¹ Βλ. σχετικά Δ. Καλτσώνης, *Τι είναι το κράτος; τι δημοκρατία χρειαζόμαστε;*, Αθήνα, εκδ. Τόπος, 2016, 119 επ. και στη συνέχεια στο Δ. Καλτσώνης, Θ. Μαριόλης, Κ. Παπουλής, *Μετωπικό πρόγραμμα δι-εξόδου από τη κρίση*, Αθήνα, εκδ. Κοροντζής, 2017, σελ. 183 επ.

² Βλ. *Ο Φιδέλ Κάστρο για τον Αλιέντε*, Αθήνα, εκδ. Τόπος, 2017.

Υπάρχουν παραδείγματα πολιτικών επιλογών που καταγράφηκαν και σε Συντάγματα σε αυτή τη λογική. Το Σύνταγμα της Πορτογαλίας που υιοθετήθηκε το 1976 μετά την ανατροπή της δικτατορίας έθεσε παρόμοιους στόχους. Στο άρθρο 86 όριζε ότι: «Ο νόμος επιβάλλει πειθαρχία στην οικονομική δραστηριότητα και στις επενδύσεις των ξένων φυσικών ή νομικών προσώπων για να εξασφαλίζει τη συμβολή τους στην ανάπτυξη της χώρας, σύμφωνα με το Πρόγραμμα, και να προασπίζει την εθνική ανεξαρτησία και τα συμφέροντα των εργαζομένων». Στο άρθρο 81 προέβλεπε ότι υποχρέωση του κράτους είναι: «(Στ) Να αναπτύσσει τις οικονομικές σχέσεις με όλους τους λαούς περιφρουρώντας πάντοτε την εθνική ανεξαρτησία και τα συμφέροντα των Πορτογάλων συγχρόνως με την οικονομία της χώρας [...]».

Επίσης, το ισχύον Σύνταγμα της Βολιβίας του 2009 στο άρθρο 320 παρ. 3 και 4 ορίζει ότι «Οι οικονομικές σχέσεις με κράτη ή ξένες επιχειρήσεις πραγματοποιούνται σε συνθήκες ανεξαρτησίας, αμοιβαίου σεβασμού και ισότητας.» και πως «Το Κράτος είναι ανεξάρτητο σε όλες τις αποφάσεις της εσωτερικής οικονομικής πολιτικής και δεν δέχεται επιβολή ή όρους από την πλευρά των κρατών, εγχώριων ή αλλοδαπών τραπεζών και θεσμών, διεθνών οργανισμών ή πολυεθνικών εταιρειών.».

Γ. Οι προτάσεις ριζικού εκδημοκρατισμού πρέπει να ξεκινούν από την υπάρχουσα κατάσταση. Γενικόλογες διακηρύξεις περί λαϊκής εξουσίας ή αντικαπιταλιστικής προοπτικής έχουν συναισθηματική αξία αλλά όχι πρακτική. Για να περάσει κανείς στην απέναντι όχθη του ποταμού, χρειάζεται γεφύρι, χρειάζεται μεταβατικό πρόγραμμα. Χωρίς τακτική δεν μπορεί να υπάρξει επίτευξη του όποιου στρατηγικού στόχου. Χωρίς διαλεκτική σύνδεση της τακτικής με τη στρατηγική, το ίδιο.

Δ. Η εφαρμογή του συνόλου αυτών των προτάσεων, με βάση τις παρούσες συνθήκες, θα οδηγήσει εκ των πραγμάτων σε μια επαναστατική τομή, σε μια ρήξη με το μονοπωλιακό κεφάλαιο. Θα οδηγήσει σε μια νέου τύπου, λαϊκή δημοκρατία. Θα συμβάλει στην έξοδο από την κρίση σε όφελος των εργαζομένων. Θα ανοίξει επίσης, υπό προϋποθέσεις, το δρόμο για την οικοδόμηση άλλου τύπου κοινωνικών σχέσεων, μια σοσιαλιστικής κοινωνικής οργάνωσης.

Ε. Η διεκδίκηση και ανάδειξη Συντακτικής Συνέλευσης, που θα κληθεί να υιοθετήσει ένα νέο συνταγματικό, πολιτικό και οικονομικό σύστημα, μπορεί να ανοίξει μια ριζοσπαστική προοπτική. Μπορεί να ακολουθηθεί το παράδειγμα της Βενεζουέλας και της Βολιβίας, όταν οι νεοεκλεγμένες ριζοσπαστικές δυνάμεις κάλεσαν το λαό να αποφανθεί με δημοψήφισμα αν επιθυμεί σύγκληση

Συντακτικής Συνέλευσης και νέο Σύνταγμα³. Η διαδικασία αυτή συνέβαλε στην ενεργοποίηση και ριζοσπαστικοποίηση των κοινωνικών δυνάμεων.

Μια Συντακτική Συνέλευση στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, καρπός της λαϊκής αυτενέργειας και της δημοκρατικής συμμετοχής, αντανάκλαση της ανόδου των λαϊκών αγώνων, θα μπορούσε να υιοθετήσει νέο, καινοτόμο δημοκρατικό Σύνταγμα και να αναμορφώσει αντίστοιχα το νομικό και πολιτικό πλαίσιο ώστε να ξεκινήσει χωρίς συνταγματικά εμπόδια η ανασυγκρότηση της χώρας και του λαού. Το Σύνταγμα δεν είναι φάρμακο για πάσα νόσο αλλά μπορεί να αποτελέσει μορφή συνόψισης των βασικών κατευθύνσεων των οικονομικών και πολιτικών αλλαγών⁴.

Η Συντακτική Συνέλευση μπορεί να αποτελέσει την έναρξη της διαδικασίας των πολιτικών και οικονομικών αλλαγών. Δεν μπορεί να αποκλειστεί όμως και το αντίστροφο ενδεχόμενο. Αν ο συσχετισμός των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων διαμορφωθεί με τρόπο τέτοιο που η λαϊκή ορμή επιβάλλει γρήγορες και απότομες αλλαγές, τότε η Συντακτική Συνέλευση μπορεί να είναι το επιστέγασμα και η θεσμοποίηση αυτών των αλλαγών. Στην ιστορία έχουν υπάρξει Συντακτικές Συνελεύσεις που ήταν καρπός μιας λαϊκής εξέγερσης ενάντια σε αυταρχικές και οπισθοδρομικές κυβερνήσεις (όπως στη γαλλική επανάσταση ή στη ρωσική το 1917) αλλά και Συντακτικές Συνελεύσεις που άνοιξαν το δρόμο για περισσότερο ή λιγότερο ριζικές αλλαγές όπως στην Τσεχοσλοβακία το 1946⁵, στην Ελλάδα το 1925 και πρόσφατα στη Βενεζουέλα και στη Βολιβία.

Σε κάθε περίπτωση απαιτούνται συγκεκριμένες προτάσεις και παρεμβάσεις με βάση το σήμερα και προσανατολισμό το αύριο, και όχι μια γενικόλογη αναφορά σε μια άλλη δημοκρατία, εργατική, λαϊκή εξουσία ή όπως αλλιώς την ονομάσει κανείς. Η γενικόλογια δεν μπορεί να πείσει για την ανάγκη κίνησης προς την κατεύθυνση αυτή⁶.

Χρειάζονται καίριες μεταβολές στους παρακάτω άξονες:

1. Κατάκτηση της εθνικής ανεξαρτησίας καθώς χωρίς αυτήν η έννοια της δημοκρατίας καθίσταται φενάκη.
2. Εμβάθυνση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και απαλλαγή της από μηχανισμούς νόθευσης της λαϊκής βούλησης.

³ Βλ. Δ. Καλτσώνης, *Το δίλημμα της μπολιβαριανής δημοκρατίας*, Αθήνα, εκδ. Ξιφαράς, 2009, σελ. 47 επ.

⁴ Μορφή «εγκοίτασης» των λαϊκών διεκδικήσεων, όπως έγραφε ο Σβώλος για το Σύνταγμα του 1911, βλ. Ν. Αλιβιζάτος, *Εισαγωγή στην ελληνική συνταγματική ιστορία*, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1981, σελ. 99 και Ν. Αλιβιζάτος, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία 1800-2010*, Αθήνα, εκδ. Πόλις, 2011, σελ. 595 επ., 659 επ.

⁵ Βλ. Γ. Κόζακ, *Η επανάσταση και το Κοινοβούλιον*, Αθήναι, 1961, σελ. 13.

⁶ Βλ. Δ. Καλτσώνης, “Χρειάζονται μεταβατικά αιτήματα στο δρόμο για την επαναστατική αλλαγή; Η προσέγγιση του Λένιν” στον τόμο Δ. Καλτσώνης, Χ. Κεφαλής κά., *Θεωρία της μετάβασης και σοσιαλιστική εναλλακτική*, Αθήνα, εκδ. Τόπος, 2015, σελ. 89 επ.

3. Ουσιαστικοποίηση της δημοκρατίας με την εισαγωγή θεσμών άμεσης δημοκρατίας.

4. Αποκατάσταση και διεύρυνση των ελευθεριών για το λαό ώστε να έχει τη δυνατότητα δράσης και διεκδίκησης.

5. Εκδημοκρατισμός στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης που τον λυμαίνονται πέντε – έξι ολιγάρχες διαμορφώνοντας έτσι τις πολιτικές και πολιτιστικές αντιλήψεις της κοινωνίας.

6. Εκδημοκρατισμός των συνδικάτων ώστε να μπορέσουν να αποτελέσουν πραγματικά όπλα στα χέρια της εργατικής τάξης και όχι κρατικο-γραφειοκρατικούς μηχανισμούς εκμαυλισμού.

7. Ριζική αναδόμηση και εκδημοκρατισμός στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας. Το ζήτημα είναι κρίσιμο προκειμένου να διασφαλιστεί η θωράκιση της δημοκρατίας από υπονομευτικές και πραξικοπηματικές ενέργειες.

8. Ριζικός εκδημοκρατισμός της δημόσιας διοίκησης ώστε να καταστεί αποτελεσματικό εργαλείο των κοινωνικών αλλαγών και να τεθεί στην υπηρεσία του πολίτη και όχι των μεγάλων συμφερόντων και της διαφθοράς.

9. Ριζικός εκδημοκρατισμός της Δικαιοσύνης.

1. Εθνική Ανεξαρτησία

Χρειάζεται απεμπλοκή της χώρας μας από το καθεστώς επιτροπείας της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Οι παρεμβάσεις των ξένων δυνάμεων που όχι μόνο ζημιώνουν αλλά και προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του λαού μας και υπονομεύουν το μέλλον της πατρίδας μας πρέπει να σταματήσουν. Χωρίς πραγματική εθνική ανεξαρτησία δεν μπορεί να υπάρξει αληθινή δημοκρατία. Όταν τα σημαντικότερα νομοθετήματα προέρχονται από το εξωτερικό, όταν οι βασικές αρχές της αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής χαράσσονται επίσης στο εξωτερικό, δεν μπορεί να γίνει λόγος στα σοβαρά για δημοκρατία και λαϊκή κυριαρχία. Η χώρα μας πρέπει να ακολουθήσει ενεργητική, ανεξάρτητη, φιλειρηνική, πολυδιάστατη πολιτική έξω από την ΕΕ και το ΝΑΤΟ.

- Καμία εκχώρηση οικονομικής και πολιτικής κυριαρχίας. Οι διεθνικές σχέσεις της χώρας πρέπει και μπορούν να αναπτυχθούν ολόπλευρα και πολύπλευρα σε ισότιμη βάση.
- Συνταγματική απαγόρευση της εγκατάστασης ξένων στρατιωτικών βάσεων και εγκαταστάσεων.
- Συνταγματική κατοχύρωση πραγματικής οικονομικής ανεξαρτησίας και ανάπτυξης σε όφελος του λαού: (i) οι στρατηγικοί τομείς της οικονομίας αποτελούν δημόσια ιδιοκτησία, (ii) ο

κρατικός τομέας αποτελεί την ατμομηχανή της ανάπτυξης, και (iii) η εθνική οικονομία αναπτύσσεται βάσει σχεδίου, η έγκριση του οποίου γίνεται από τη Βουλή με τη δημοκρατική συμμετοχή των συνδικάτων και εν γένει των μαζικών φορέων των εργαζομένων.

2. Εμβάθυνση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας

Είναι αναγκαία η λήψη μέτρων που καθιστούν την αντιπροσωπευτική δημοκρατία πιο γνήσια, που την απαλλάσσουν από τα πιο κραυγαλέα στοιχεία νόθευσης της έκφρασης λαϊκής βούλησης

- Υιοθέτηση απλής αναλογικής ως πάγιου εκλογικού συστήματος, για όλες τις εκλογικές διαδικασίες (βουλευτικές, τοπικής αυτοδιοίκησης, συνδικαλιστικές κ.ά.).
- Θέσπιση της δυνατότητας ανάκλησης των αντιπροσώπων (βουλευτών, δημοτικών συμβούλων κ.ά.) και πρόκλησης έκτακτων εκλογών σε τοπικό ή πανεθνικό επίπεδο, όταν το επιθυμεί ο λαός. Μέχρι σήμερα, η ανάδειξη μίας κυβέρνησης καθιστά το λαό ανίσχυρο, αφού δεν έχει τρόπο να αντιμετωπίσει την πολύ συχνή μεταστροφή της κυβέρνησης από τις προεκλογικές δεσμεύσεις της. Έτσι, οι ψηφοφόροι παρακολουθούν αποσβολωμένοι και αδύναμοι σχεδόν την πάγια περίπου τακτική των κυβερνητικών κομμάτων. Το όπλο των έκτακτων εκλογών μπορεί να το αξιοποιήσει μόνο η κυβερνητική πλειοψηφία, η οποία καθορίζει το χρόνο των εκλογών ανάλογα με τους σχεδιασμούς της για να εξασφαλίσει την επανεκλογή της. Θα πρέπει, λοιπόν, να θεσμοθετηθεί η δυνατότητα του λαού, από τα κάτω, να ανακαλεί τους αντιπροσώπους του και να προκαλεί εκλογές, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Τεχνικά, υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να γίνει αυτό. Ένας τρόπος είναι εκείνος που καθιερώνουν τα Συντάγματα της Βενεζουέλας και της Βολιβίας όπου οι εκλογείς, με την προϋπόθεση της συγκέντρωσης ενός αριθμού υπογραφών (π.χ. το 20%) μπορούν να προκαλέσουν δημοψήφισμα (τοπικό ή πανεθνικό) με το ερώτημα της ανάκλησης των αντιπροσώπων. Αν η πλειοψηφία απαντήσει καταφατικά, ακολουθούν εκλογές για την ανάδειξη νέων αντιπροσώπων.
- Κατάργηση κάθε μισθολογικής ή άλλης προνομιακής μεταχείρισης για τους αντιπροσώπους του λαού: βουλευτές, υπουργοί, δήμαρχοι, γενικοί γραμματείς κ.ά. αμείβονται με ένα συνηθισμένο μέσο μισθό. Αυτό μπορεί να μην εξαλείψει τη διαφθορά αλλά σίγουρα θα την περιορίσει.
- Αναβάθμιση του κεντρικού αντιπροσωπευτικού οργάνου του λαού, δηλαδή της Βουλής, ώστε να ελέγχεται ασφυκτικά και αποτελεσματικά η εκτελεστική εξουσία. Το σύνολο της εξουσίας πρέπει να ανήκει στη Βουλή. Είναι απαραίτητος ένας ουσιαστικότερος ρόλος των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών με διεύρυνση του ρόλου τους, χωρίς όμως η διεύρυνση του ρόλου αυτού να γίνει σε βάρος του νομοθετικού έργου της Ολομέλειας της Βουλής. Χρειάζεται να εξασφαλιστεί η πλήρης και ουσιαστική ενημέρωση της Βουλής από την εκάστοτε κυβέρνηση για

την ασκούμενη πολιτική, ουσιαστικός και διαρκής διακομματικός κοινοβουλευτικός έλεγχος όλων των κρατικών και κυβερνητικών τομέων δραστηριότητας και υπηρεσιών, ιδίως των κρίσιμων της εθνικής άμυνας, των εξωτερικών υποθέσεων και της δημόσιας τάξης.

- Παράλληλα, απαιτείται ο περιορισμός της ασυδοσίας της εκάστοτε κυβερνητικής πλειοψηφίας στον τρόπο και τις διαδικασίες συζήτησης των νομοσχεδίων (άρθρο 76 του Συντάγματος). Μπορεί, για παράδειγμα, να προβλέπεται ειδική πλειοψηφία για να ακολουθηθεί η διαδικασία της συζήτησης ενός νομοσχεδίου ως κατεπείγοντος.
- Γενικότερα, η λογική που πρέπει να διέπει τις σχέσεις Βουλής και κυβέρνησης να είναι η ενίσχυση του αντιπροσωπευτικού οργάνου το οποίο πρέπει να συγκεντρώνει τις μέγιστες εξουσίες στη λογική της κυβερνώσας Βουλής.
- Χρειάζεται επίσης να ενισχυθεί η νομοθετική πρωτοβουλία της αντιπολίτευσης. Θα μπορούσε να προβλέπεται η συζήτηση δύο φορές το μήνα των προτάσεων νόμων, καθώς και η δυνατότητα συζήτησής τους σε περισσότερες από μία συνεδριάσεις (άρθρο 74 παρ. 6 του Συντάγματος). Απαιτείται ακόμη η κατάργηση των προβλεπόμενων στο άρθρο 73 παρ. 3 του Συντάγματος περιορισμών που εμποδίζουν τους βουλευτές και τα κόμματα να παίρνουν νομοθετικές πρωτοβουλίες αναφορικά με την πολιτική μισθών ή συντάξεων για το προσωπικό του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α.
- Ο θεσμός της νομοθετικής εξουσιοδότησης είναι αναγκαίος μόνο για έκτακτες συνθήκες. Η συνταγματική ιστορία, ελληνική και διεθνής, παλαιότερη και πιο πρόσφατη, καταδεικνύει ότι ο θεσμός αποτελεί μορφή υπαρπαγής της εξουσίας από την εκάστοτε κυβέρνηση σε βάρος του αντιπροσωπευτικού οργάνου, ακόμη και παραβιάσεων του Συντάγματος και καταχρήσεων⁷. Άρα, οι προϋποθέσεις των νομοθετικών εξουσιοδοτήσεων πρέπει να γίνουν πολύ αυστηρές ενώ μερικές ακραίες μορφές όπως οι Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου του άρθρου 44 παρ. 1 θα μπορούσαν ακόμη και να καταργηθούν. Η παρακολούθηση της τήρησης των ορίων, των χρονοδιαγραμμάτων και της εφαρμογής πρέπει να είναι έργο της Βουλής και των αρμόδιων επιτροπών της, ώστε να μην αφήνεται περιθώριο αυθαιρεσίας στην εκάστοτε κυβέρνηση. Αντί της διολίσθησης της εξουσίας στην εκτελεστική λειτουργία, χρειαζόμαστε ένα μοντέλο κυβερνώσας Βουλής, όπου η Βουλή όχι μόνο θα ελέγχει αλλά θα καθοδηγεί και κατευθύνει την κυβέρνηση στην τρέχουσα δραστηριότητά της.

3. Άμεση δημοκρατία

⁷ Βλ. ενδεικτικά Α. Μάνεσης, *Συνταγματική θεωρία και πράξη*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα, 1980, σελ. 244 επ., 277 επ.

Ενίσχυση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με ισχυρές ενέσεις άμεσης δημοκρατίας. Αυτό μπορεί να γίνει με θεσμούς όπως:

- δημοψήφισμα με λαϊκή πρωτοβουλία, σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο
- λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία, δυνατότητα δηλαδή των πολιτών με ένα ελάχιστο όριο υπογραφών ή μέσω των μαζικών τους φορέων να υποβάλουν προς συζήτηση στη Βουλή ένα σχέδιο νόμου.
- λαϊκές συνελεύσεις, σε συνοικιακό ή και σε εργασιακό επίπεδο, με αποφασιστικές αρμοδιότητες για τα τοπικά ζητήματα αλλά και έκφραση γνώμης για τα γενικότερα. Η σχετική εμπειρία του σχεδίου Συντάγματος του Ρήγα Φεραίου και της λαϊκής αυτοδιοίκησης την περίοδο της εθνικής αντίστασης μπορεί και πρέπει να αξιοποιηθεί.

4. Λαϊκές Ελευθερίες

- Κατάργηση των συνταγματικών και νομοθετικών διατάξεων που περιορίζουν τις λαϊκές ελευθερίες και, ιδίως, το δικαίωμα στην απεργία, στις συναθροίσεις, στην ελεύθερη διακίνηση των ιδεών.
- Συνταγματική κατοχύρωση, χωρίς περιοριστικούς όρους, των συλλογικών διαπραγματεύσεων, της απεργίας, της συνδικαλιστικής ελευθερίας και της ελεύθερης διάδοσης των ιδεών, ιδίως στους εργασιακούς χώρους.
- Κατάργηση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, των κυρωτικών νόμων της Συνθήκης *Schengen*, της *Eurorol* και όλων των σχετικών συνθηκών, όπως είναι το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και παράδοσης, οι αντιτρομοκρατικές συμφωνίες, ακόμη και κάποιες από τις συμφωνίες έκδοσης και δικαστικής συνδρομής.
- Κατάργηση ιδίως του αντισυνταγματικού π.δ. 141/1991, το οποίο είναι βασική πηγή της αστυνομικής αυθαιρεσίας, αλλά και τροποποίηση όλης της συναφούς αστυνομικής νομοθεσίας.
- Αυτοπροστασία της δημοκρατίας με απαγόρευση κάθε ναζιστικής και φασιστικής δραστηριότητας και οργάνωσης, εφαρμογή της ποινικής νομοθεσίας για την τιμωρία όλων των σχετικών εγκλημάτων.

5. Μέσα μαζικής ενημέρωσης

Χρειάζεται κοινωνικός, δημοκρατικός, λαϊκός έλεγχος σε όλες τις μορφές πληροφόρησης, σε

πρώτη φάση ονομαστικοποίηση όλων των μετοχών των ΜΜΕ, αποτελεσματική νομοθεσία για την αποφυγή της εσκεμμένης παραπληροφόρησης. Υπάρχει ανάγκη εκδημοκρατισμού, ενίσχυσης και αναβάθμισης των δημοσίων ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης, περιορισμού έως και κατάργησης της δυνατότητας δράσης του μεγάλου κεφαλαίου στον τομέα αυτόν.

- Ιδίως η τηλεόραση και το ραδιόφωνο καθίστανται αποκλειστικά περιουσία και υπόθεση όλων των Ελλήνων. Η πλουτοκρατική ολιγαρχία πρέπει να εξοβελιστεί. Δεν μπορεί 4-5 ισχυροί επιχειρηματίες να καθορίζουν τις πολιτικές, ιδεολογικές, πολιτιστικές αντιλήψεις ενός ολόκληρου λαού.
- Το δημόσιο διαχειρίζεται τις συχνότητες με δημοκρατικό τρόπο. Η δημόσια ραδιοτηλεόραση διοικείται από συλλογικό όργανο, το οποίο δεν θα διορίζεται από την κυβέρνηση, αλλά στο οποίο θα συμμετέχουν αναλογικά εκπρόσωποι των κομμάτων, των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των εργαζομένων στο χώρο των μέσων ενημέρωσης. Στο διοικητικό αυτό όργανο οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με αυξημένη πλειοψηφία και, άρα, με τη μέγιστη δυνατή συναίνεση. Μέρος των συχνοτήτων θα πρέπει να παρέχεται, μαζί με τη σχετική υποδομή, στα πολιτικά κόμματα, στις συνδικαλιστικές και άλλες ενώσεις των εργαζομένων, στην τοπική αυτοδιοίκηση. Η συλλογική, δημοκρατική διοίκηση και η προβολή όλων των ιδεολογικών, πολιτικών, συνδικαλιστικών, πολιτιστικών απόψεων και ρευμάτων πρέπει να είναι νομοθετικά κατοχυρωμένη.

6. Συνδικάτα

- Οι μαζικές οργανώσεις των εργαζομένων γενικότερα μπορούν να αποτελέσουν φορείς συμμετοχής και ελέγχου του λαού στη λήψη και εφαρμογή των αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα: τοπικό, εθνικό, οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό. Μπορούν να αποτελέσουν, επίσης, αποτελεσματικά μέσα εργατικού και λαϊκού ελέγχου του κρατικού μηχανισμού. Για να παίξουν αυτό το ρόλο, όμως, χρειάζεται η άνοδος της ταξικής-κοινωνικής συνείδησης των εργαζομένων αλλά και ο εκδημοκρατισμός του συνδικαλιστικού κινήματος.
- Στοιχειώδη μέτρα είναι: η απαλλαγή των συνδικάτων από τις εστίες διαφθοράς των συνδικαλιστών από την εργοδοσία και το κράτος, η εξασφάλιση δημοκρατικών εσωτερικών διαδικασιών, η τόνωση των στοιχείων άμεσης δημοκρατίας, η διασφάλιση της δυνατότητας των εργαζομένων να ανακαλούν οποτεδήποτε τους συνδικαλιστικούς εκπροσώπους τους, η πλήρης συνδικαλιστική ελευθερία στους χώρους εργασίας.

7. Εκδημοκρατισμός ενόπλων δυνάμεων και σωμάτων ασφαλείας

- Διάλυση φασιστικών, παρακρατικών θυλάκων και μηχανισμών. Κατάργηση διεφθαρμένων υπηρεσιών και τομέων.
- Διακοπή των σχέσεων με όλους τους μηχανισμούς του NATO και της ΕΕ (*Schengen, Frontex, Europol*, κ.ά.).
- Ψήφιση από τη Βουλή νόμων αλλά και καλλιέργεια κλίματος, το οποίο να ευνοεί τις πολιτικές ελευθερίες και τη συνδικαλιστική δράση τόσο των μονίμων στελεχών όσο και των στρατευμένων.
- Αναμόρφωση της εκπαίδευσης των υπηρετούντων στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας ώστε να παρέχεται υψηλό επιστημονικό και τεχνικό επίπεδο μόρφωσης παράλληλα με την εμπέδωση πνεύματος δημοκρατίας, προσήλωσης στο λαό, στην εθνική ανεξαρτησία και στο Σύνταγμα.
- Νέο νομικό πλαίσιο που να εμπεδώνει την αξιοκρατία και τη συμμετοχή των αξιωματικών σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα επαγγελματικά τους δικαιώματα.
- Ψήφιση από τη Βουλή νέων Κανονισμών που να εμπεδώνουν τη δημοκρατία και το σεβασμό της προσωπικότητας μαζί με την αναγκαία πειθαρχία.
- Χρειάζεται νέο νομικό πλαίσιο, το οποίο θα διέπει την οργάνωση, τη λειτουργία και τον προσανατολισμό των σωμάτων ασφαλείας και των ενόπλων δυνάμεων. Δημοκρατική αναμόρφωση του σχετικού ποινικού και πειθαρχικού δικαίου.
- Δημιουργία νέων, δημοκρατικών δομών, οι οποίες θα καλλιεργούν στενές σχέσεις με το λαό, σχέσεις σεβασμού προς τον πολίτη.
- Οι ίδιοι οι εργαζόμενοι και οι μαζικοί φορείς τους θα πρέπει να εμπλακούν στην εποπτεία και στη συμμετοχή στο έργο των ενόπλων δυνάμεων, των σωμάτων ασφαλείας. Είναι αναγκαία η διοχέτευση και καλλιέργεια μίας άλλης νοοτροπίας. Τα συνδικάτα και οι μαζικές οργανώσεις των εργαζομένων θα πρέπει να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή στο έργο της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας και τον έλεγχο των κρατικών μηχανισμών με τη θεσμοθέτηση συστήματος παλλαϊκής άμυνας.

8. Εκδημοκρατισμός της δημόσιας διοίκησης

* Αναπροσανατολισμός της δημόσιας διοίκησης στην εξυπηρέτηση του λαού και του πολίτη και όχι στην εξυπηρέτηση των μεγάλων συμφερόντων και των πελατειακών σχέσεων, όπως συμβαίνει

σήμερα.

* Κατάργηση ή αναδιαμόρφωση διεφθαρμένων υπηρεσιών και τομέων.

* Πλήρης διασφάλιση των συνδικαλιστικών και λοιπών εργασιακών δικαιωμάτων των εργαζομένων.

* Εκδημοκρατισμός του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα.

* Συμμετοχή των εργαζομένων με αιρετούς και οποτεδήποτε ανακλητούς εκπροσώπους.

9. Δικαιοσύνη

- Εκδημοκρατισμός της διοίκησης και απαλλαγή από τον ασφυκτικό κυβερνητικό εναγκαλισμό. Ένα αντιπροσωπευτικό όργανο, όπου θα εκπροσωπούνται αναλογικά οι πολιτικές δυνάμεις, οι δικαστές, οι εργαζόμενοι στο χώρο της Δικαιοσύνης, και τα συνδικάτα των εργαζομένων, μπορεί να έχει την αρμοδιότητα του διορισμού της ηγεσίας της. Κατά τα υπόλοιπα πρέπει να διασφαλίζεται πλήρως το αυτοδιοίκητο.
- Απαιτείται αλλαγή του νομικού πλαισίου για να εκδημοκρατιστεί η εσωτερική λειτουργία της Δικαιοσύνης (π.χ. εκδημοκρατισμός του πειθαρχικού δικαίου, αφαίρεση της δυνατότητας πειθαρχικού ελέγχου από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου κ.λπ.), διαφύλαξη και ενίσχυση των εργασιακών, μισθολογικών, συνταξιοδοτικών, συνδικαλιστικών και πολιτικών δικαιωμάτων των δικαστών, σύσφιξη των σχέσεων των δικαστών και των συνδικαλιστικών τους ενώσεων με την υπόλοιπη κοινωνία και ιδίως με εκείνο το τμήμα της που υφίσταται τις βαριές συνέπειες της κρίσης. Κρίσιμης σημασίας για την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης είναι η πρόσληψη ικανού αριθμού νέων δικαστών.

ΣΤ. Πώς θα υλοποιηθούν όλα τα παραπάνω; Μόνο αν συγκροτηθεί ένα μέτωπο, κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, με ριζοσπαστικό πρόγραμμα. Χωρίς ενότητα, δεν μπορεί να υπάρξει διέξοδος. Χωρίς ριζοσπαστικό, αντιμονοπωλιακό αντιμπεριαλιστικό, πρόγραμμα, που θα έχει στο επίκεντρό του την απελευθέρωση από την ΕΕ, επίσης δεν μπορεί να υπάρξει διέξοδος⁸. Απαιτούνται τόλμη και υπερβάσεις. Εξάλλου, όπως λέει και μια παλιά κινέζικη παροιμία, “μόνο τα ψόφια ψάρια πάνε με το ρεύμα του ποταμού”.

⁸ Βλ. περισσότερο στο Δ. Καλτσώνης, Θ. Μαριόλης, Κ. Παπουλής, *Μετωπικό πρόγραμμα δι-εξόδου από τη κρίση*, Αθήνα, εκδ. Κοροντζής, 2017, σελ. 17 επ.